

**CESTA K OPRAVDOVÉMU
SPŘÍZNĚNÍ NÁBOŽENSKÝCH
TRADIC**

CESTA K OPRAVDOVÉMU SPŘÍZNĚNÍ NÁBOŽENSKÝCH TRADIC

Jak se mohou světová náboženství sblížit

Jeho Svatost
DALAJLÁMA

Přeložila Klára Meissnerová

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Bstan-'dzin-rgya-mtsho, XIV., dalajlama

Cesta k opravdovému spříznění náboženských tradic :

jak se mohou světová náboženství sblížit / Jeho Svatost Dalajláma ;

[z anglického originálu ... přeložila Klára Meissnerová].

-- 1. vyd. v českém jazyce. -- Praha : Maitrea, 2015. -- 169 s.

Název originálu: *Towards the true kinship of faiths*

ISBN 978-80-7500-119-1 (brož.)

21/29-027.543 * 2-1/-9 * 177.74 * 17.02 * 2-1/-5 * 2-584 * 2-64/-67 * 2-67 * 2-673.5

- světová náboženství
- náboženské učení
- soucit -- náboženské pojetí
- smysl života -- náboženské pojetí
- náboženské tradice
- duchovní život
- mezináboženské vztahy -- 21. stol.
- mezináboženský dialog -- 21. stol.
- náboženská tolerance -- 21. stol.
- pluralismus (náboženství) -- 21. stol.
- pojednání

2 - Náboženství [5]

Tato kniha je vydána po dohodě s autorem a autorovým obchodním zástupcem, The Lotts Agency, Ltd.

Jeho Svatost Dalajláma

Cesta k opravdovému spříznění náboženských tradic

Towards the True Kinship of Faiths

Copyright © Tenzin Gyatso, the fourteenth Dalai Lama of Tibet, 2010

Translation © Klára Meissnerová, 2014

Czech edition © MAITREA a.s., Praha 2015

ISBN 978-80-7500-119-1

OBSAH

<i>Předmluva</i>	7
<i>Úvod</i>	9
1. ODCHOD ZE ZÓNY BEZPEČÍ	19
2. ŽIVOT V NÁBOŽENSKÉ PLURALITĚ	33
3. HINDUISMUS: NA BŘEZÍCH GANGY	51
4. KRISTUS A IDEÁL BÓDHISATTVY	65
5. ISLÁM: ODEVZDÁNÍ SE BOHU	81
6. JUDAISMUS: VÍRA V EXILU	95
7. SOUCIT: STYČNÝ BOD SVĚTOVÝCH NÁBOŽENSTVÍ	107
8. PROGRAM MEZINÁBOŽENSKÉHO POROZUMĚNÍ	125
9. PROBLÉM EXKLUZIVISMU	139
10. VÝZVA BUDOUCNOSTI	153
<i>Závěr</i>	165
<i>Poděkování</i>	169

PŘEDMLUVA

Je pro mne velkým potěšením, že mohu napsat několik myšlenek ke knize *Cesta k opravdovému spríznění náboženských tradic*, klasickému dílu velkého mudrce naší doby, Jeho Svatosti dalajlámy. Jeho Svatost, čerpaje z padesáti let zkušeností, zastává názor, že všechna světová náboženství hlásají podobné pojetí lásky, sledují týž cíl, jímž je pomoc lidstvu skrze duchovní praxi, a shodně věří, že mohou učinit své stoupence lepšími. Všechna náboženství se shodují v tom, že je třeba opanovat neukázněnou mysl, která tíhne k sobectví a dalším zdrojům nesouladu. A každé náboženství po svém učí, jak dosáhnout stavu pokoje, ukázněnosti, mravnosti a moudrosti, a pomáhá tak věřícímu vyhnout se strasti a nalézt štěstí. Tyto myšlenky mne vedou k úvahám o Stvořitelově poselství. *Všemohoucí stvořil lidské bytosti s mozkem a schopností myslet. Všem tvorům, jež obdaril myslí, přikázal používat ji tak, aby se přiblížily Jeho obrazu.*

Při četbě této knihy jsem si vzpomněl na své návštěvy různých náboženských institucí a svatostánek. Míval jsem při nich často pocit, že vstupuji do překrásných zahrad: do míst, kde rozkvétají květiny vydechující sladkou vůni, jež pozvedá lidskou mysl. Když jsem pak odešel, cítil jsem podivné prázdno – jako kdyby mezi vyznavači různých náboženství zela hluboká propast. A říkal jsem si, že bychom měli tuto propast překlenout a různá náboženství sjednotit. Jeho Svatost nám ukazuje, že společným základem všech náboženství je soucit.

Cesta k opravdovému spríznění náboženských tradic přináší odpověď v podobě programu mezináboženského porozumění řešícího problém exkluzivismu. Tato mimořádně oduševnělá kniha shrnuje zkušenosti velkého myslitele naší doby a zároveň nabízí řešení pro celé lidstvo.

Dovolte mi citovat Jeho Svatost: „Všechny nábožensky věřící žádám: dbejte příkázání vaší víry; vracejte se k podstatě vašich náboženských učení, k vrozené dobrotě lidského srdce.“ A dále: „Jediný správný, zodpovědný a účinný způsob, jak v této nevyhnutelné realitě žít, je řídit se zásadami soucitu.“ V moderní době, zvláště dnes, kdy jsme svědky ustavičného společenského, politického a náboženského neklidu, je třeba podporovat náboženskou jednotu. Jen ta může vést lidstvo k zdárné, šťastné, pokojné a světlé budoucnosti. Jeho Svatosti náleží můj obdiv za to, že je majákem, který ukazuje cestu hledajícím osvěceným čtenářům.

*A. P. J. Abdul Kalám
bývalý indický prezident
duben 2010*

ÚVOD

Před padesáti lety, jako čtyřiaadvacitiletý, jsem vyšel z paláce Norbulingka ve Lhase, hlavním městě Tibetu, s puškou přes rameno. Byl jsem přestrojený za strážce, na sobě jsem měl *čúbu*, tradiční oblek prostých Tibeťanů, a neměl jsem brýle. Se skrovným doprovodem jsem prchal z města. To byl začátek mé cesty ke svobodě a mého života v exilu v Indii. Politické okolnosti, jež mě přinutily odejít do exilu, se dodnes nezměnily, takže se nemohu vrátit.

Od té noci 17. března 1959 se náš svět změnil téměř k nepoznání – a zcela jistě za hranice představitivosti tibetského mnicha, který do té doby nikdy nebyl mimo Asii. Některá dnes zcela běžná slova – *Internet*, *e-mail*, *digitální fotoaparát*, *genom*, *AIDS*, *globalizace*, *iPod* – se ještě nezačala ani používat. Svět, v němž žijeme dnes, je skutečnou „globální vesnicí“. Žádná země nezůstává nedotčená technologickými inovacemi, devastací životního prostředí, globálními systémy moderní ekonomiky a bankovníctví, bleskurychlými komunikačními prostředky a Internetem. Rychlost výměny myšlenek a přesunu osob – jak turistů, tak uprchlíků – vytvořila podmínky pro bezprecedentní kontakt a blízkost mnoha světových kultur. Důsledky toho, co se děje v jedné části světa, jsou velmi rychle patrné i ve všech ostatních. Nikdo vůči nim není imunní. Výzvou, jež před námi leží – daleko naléhavěji než kdy dříve – v této době atomových zbraní, mezinárodního terorismu, finanční nejistoty a ekologické krize, je jednoduše mírumilovné soužití.

Domnívám se, že tato výzva mírumilovného soužití bude úkolem lidstva jednadvacátého století. Již ve 30. letech dvacátého století vnímal tento problém velice zřetelně jeden z největších moderních vizionářů

Indie. Ve svých přednáškách Hibbert Lectures v Oxfordu Rabíndranáth Thákur napsal:

Lidské rasy se již nikdy nebudou moci vrátit do svých pevností za hradbami exkluzivismu. Dnes jsme si vzájemně vystaveni, fyzicky i duchovně. Uzavřené ulity, jež nám tak dlouho poskytovaly ochranu, byly zničeny, a žádný umělý proces je už nikdy neobnoví. Tento fakt musíme přijmout, přestože naše mysli ještě nepřivykly této nové situaci, této odhalenosti, a přestože možná budeme muset podstoupit veškerá rizika spojená s rozšiřováním lidské svobody.

(THE RELIGION OF MAN, STR. 141–42)

Velmi výstižná slova. V současnosti však čelíme ještě mnohem většímu tlaku než v době, kdy Thákur tyto věty psal.

Tváří v tvář napětím, jež vznikají při konfrontaci s jinými kulturami a idejemi, a jejich okamžitému vlivu na události tak globální, jako je ekonomická krize (jejíž příčiny tkví zčásti jinde), nás nepřekvapí, že někteří lidé hovoří o „střetu civilizací“. Já osobně považuji takové řeči za rušivé a cítím, že ničemu nepomáhají, protože jen zdůrazňují potenciální neshody. Existuje totiž i jiná možnost. Tlak globalizace může posunout lidstvo jinam, na hlubší úroveň, kde se národy, kultury a jednotlivci mohou spojit s tím, co je společným základem naší lidskosti. Na této úrovni dokážeme rozpoznat globální povahu výzev, jež před námi leží, sdílet zodpovědnost za jejich řešení a být jednotní. Pokud to neuděláme, je ohrožena samotná existence lidstva.

Jednou z oblastí, v níž bylo mírumilovné soužití v dějinách lidstva velmi problematické, jsou vztahy mezi světovými náboženstvími. Konflikty, k nimž v minulosti docházelo v důsledku odlišnosti náboženství, byly možná otřesné a politováníhodné, neohrožovaly však budoucnost naší planety nebo přežití lidstva. V dnešním globalizovaném světě, kde extrémisté mají přístup k obrovským technologickým zdrojům a disponují nesmírnou emotivní silou náboženství, může jediná jiskra odpálit časovanou

nálož vskutku děsivých účinků. Výzvou, před níž stoupenci jednotlivých náboženství stojí, je uznání plnohodnotnosti ostatních náboženských tradic. A k tomu je třeba osvojit si ducha náboženského pluralismu.

Exkluzivismus – postoj, který pokládá vlastní náboženství za jedinou legitimní víru – a fundamentalismus spolu nebezpečně úzce souvisejí; fundamentalismus a extremismus k sobě mají ještě blíže. Je načase, aby si každý jeden stoupenec velkých světových náboženství položil otázku: „Jaký mám ve svém srdci skutečně vztah k lidem vyznávajícím jinou víru?“ My věřící si již nemůžeme dovolit tolerovat postoj, který nerespektuje ostatní náboženství. Po událostech 11. září již exkluzivistická náboženská bigotnost v dnešním světě není soukromou záležitostí a věcí osobního názoru jednotlivce. Má potenciál ovlivnit životy nás všech.

To vše mě vede k přesvědčení, že mír a porozumění mezi světovými náboženstvími patří k základním podmínkám skutečného světového míru.

Během let jsem si uvědomil, že mám ve svém životě tři hlavní úkoly – mohu snad dokonce říci, že to jsou má životní poslání. Prvním z nich je, že se jako lidská bytost zavazuji, že budu podporovat základní hodnoty lidskosti, a to zejména soucit, který vnímám jako základní podmínku lidského štěstí. Zalévání semínka soucitu v nás a jednání na základě této naší vrozené schopnosti jsou klíčem k naplnění naší základní touhy po štěstí. Na jedné straně stojí velmi intimní spojení mezi láskou a soucitem a na druhé opravdové štěstí. Potřebu soucitu máme všichni, ať jsme bohatí nebo chudí, vzdělaní či nevzdělaní, ať vyznáváme nějaké náboženství nebo nevyznáváme, ať jsme příslušníky toho či onoho národa. Soucit je nám vrozený a je právem každého člověka na této zemi. Od prvního dne svého života jsme plně závislí na lásce matky či jiného pečovatele. Chceme-li jako lidstvo skutečně budovat láskyplnější a šťastnější svět, pak bychom v sobě měli rozvíjet a posilovat právě tuto vzácnou vlastnost.

Mým druhým úkolem jako věřícího člověka je podporovat mír a porozumění mezi náboženstvími. Tato kniha, kterou jsem psal s velkým potěšením, k tomu má přispět. A konečně, mým třetím úkolem jakožto Tibetana a dalajlámy je dopomoci šťastnému a úspěšnému řešení bolestné

krize Tibetu a jeho lidu. Zatímco tento třetí úkol jsem zdědil spolu s titulem dalajlámy, první dva jsem na sebe vzal dobrovolně – ochotně a rád – a budu je plnit, dokud nevydechnu naposled.

Vzdor nesmírnému zlepšení materiálních podmínek utrpení ze světa nevymizelo. Rušivé emoce, jako jsou chamtivost, zlost, nenávisť a závist, které lidem způsobovaly mnoho potíží před tisíci lety, škodí i nadále. Pokud se povaha člověka během krátké doby radikálním způsobem nezmění, pak nás tyto vlastnosti budou trápit po mnoho dalších století. Učení všech velkých světových náboženství svými jedinečnými způsoby byla a vždy budou prameny duchovnosti, která je protiváhou těchto rušivých emocí. Náboženství tedy neztrácejí svůj význam a v lidské společnosti budou hrát důležitou roli i v blízké budoucnosti. Nejdůležitější je, že jsou zdrojem soucitu a inspirací pro velké altruistické činy, jež mohou ovlivnit životy milionů lidí. V zájmu světového míru i v zájmu pozitivnějšího působení náboženství ve světě tedy různé tradice víry musejí najít způsob, jak se vzájemně akceptovat a upřímně respektovat.

Tato kniha se pokouší vytyčit prostor pro zahájení dialogu, který by mohl vést ke skutečnému mezináboženskému porozumění. Když se dívám na dnešní svět, vidím v něm nebezpečí polarizace. Uvnitř náboženských systémů se objevují znepokojivé trendy dehonestující ostatní víry; prohlubuje se rovněž propast mezi lidmi věřícími a lidmi bez vyznání. Takový stav jen posiluje vzájemnou podezíravost a nedůvěru. Já však věřím, že zastánci exkluzivismu nechápou pravou podstatu náboženské spirituality. Úkolem všech lidí, kteří usilují o duchovní zdokonalení – nikoli jen náboženských vůdců, ale i každého jednotlivého věřícího –, je přihlásit se k základní hodnotě soucitu, který je podstatou lidské povahy a základem mravouk všech velkých náboženských tradic. Jedině tak se můžeme naučit vnímat skutečnou hodnotu ostatních náboženství a kultivovat v sobě upřímný respekt k nim.

Když jsem v roce 1959 přišel jako uprchlík do Indie, věděl jsem toho o jiných náboženstvích jen velmi málo. Za posledních padesát let jsem

se kromě buddhismu intenzivně věnoval i studiu velkých náboženských tradic. Byla to pro mě velice povzbuzující činnost – přesvědčil jsem se o nesmírném bohatství ducha, jež lidstvo zapojuje při hledání ideálu dokonalosti a průzkumu základních otázek bytí. Na rovněž metafyzické se všechna náboženství potýkají se stejnými odvěkými otázkami: Kdo jsem? Odkud přicházím? Kam odejdu po smrti? Z hlediska „dobrého života“ se všechny tradiční náboženské systémy obracejí k soucitu jako k principu, jímž se máme nechat vést. Používají různá slova, různé obrazy, vycházejí z odlišných představ. Toho, co mají společného, je však mnohem víc než toho, co je rozděluje, a jejich odlišnosti otevírají prostor pro velmi bohatý dialog založený na úžasné rozmanitosti zkušeností a vhlédů.

Tato kniha hodlá prozkoumat oblasti, kde se náboženství stýkají, a vytvořit takový model, v němž mohou být rozdíly mezi náboženstvími uznány, aniž by byly zdrojem konfliktu. K nastolení skutečné mezináboženské harmonie, založené na porozumění, *nemusíme* nutně přijmout názor, že všechna náboženství jsou v podstatě stejná nebo že vedou k témuž cíli. Přesto tvrdím, že jejich velmi odlišná metafyzická učení jsou v každém jednotlivém případě velmi inspirativním základem krásného etického systému založeného na soucitu. Nepochybují o tom, že upřímný věřící může mít pluralistický vztah k ostatním náboženstvím, a zároveň si uchovat vnitřní integritu – nezpronevěřit se základům své vlastní víry.

Studium světových náboženství mě přesvědčilo, že bez ohledu na rozdíly v učeních existuje na úrovni samotného náboženského života či uskutečňování duchovních cílů pozoruhodná míra vzájemného porozumění. Všechna velká náboženství zvláště vyzdvihují soucit jako základní duchovní hodnotu. Ať se s ním setkáváme v návodech na dobrý život nebo v životních ideálech, které obdivujeme a hlásáme nebo se s ním setkáváme v příkladných životech výjimečných osob různých vyznání, mrtvých nebo žijících (z nichž některé jsem měl tu čest poznat), nepochybují o tom, že základem všech těchto náboženství je soucit. Pokud tomu tak je, pak je zde obrovský potenciál k tomu, aby světová náboženství pracovala společně pro dobro lidstva. Je to však nesmírně těžký úkol.

Dějiny náboženství jsou plné neshod, vzájemné nedůvěry a ideologických střetů způsobených bigotností a exkluzivismem (názorem, že moje vlastní víra je ta jediná pravá). Příčiny těchto odvěkých konfliktů přitom podle mého názoru nemají žádný obhajitelný základ. Výzvou, která před námi stojí a kterou vnímám jako velmi naléhavou, je překonat tuto minulost a dospět k harmonickému, ze soucitu pramenícímu porozumění.

Přestože se tato kniha zabývá velkými světovými náboženstvími, příběh, který líčí, se týká zkušenosti a osobního úsilí jednoho člověka. Nedělám si iluze, že to, co zde píši, vystihuje podstatu každého jednotlivého náboženství či učení tak, jak mu rozumějí jeho vlastní stoupenci. Přesto však upřímně doufám, že příběh, který vyprávím – příběh buddhistického mnicha a jeho cesty k světovým náboženstvím –, druhé povzbudí a možná inspiruje k tomu, aby hluboce vnímali i jiné tradice než jen tu svou.

Rád bych poděkoval mnoha osobám všech vyznání, které mi věnovaly svůj čas a pomohly mi hlouběji porozumět ostatním světovým náboženstvím. Mé osobní rozhovory s velkými duchovními mistry Indie, jako byl učitel džinismu Áčárja Tulsí, i inspirativní setkání s křesťany, jako byl trapistický mnich Thomas Merton, byly pro mě nesmírným privilegiem a daly mi vzácnou příležitost nahlédnout do pozoruhodného světa ostatních tradic víry. Abych čtenáře nezahlocoval jmény, vynechám mnoho náboženských vůdců a věřících, s nimiž jsem se měl tu čest během let setkat. Všem z nich jsem osobně nesmírně vděčný za jejich čas, moudrost a soucit. Svou vlastní víru, buddhismus, chovám v hluboké úctě. To, že ji však mohu vnímat v kontextu jejich bratrských a sesterských náboženství, mi dovoluje ocenit šíři toho, co je podle mého názoru nejvyšším posláním lidského ducha. Můj dík patří též dvěma redaktorům – Dr. Thubtānu *Džinpovi*, který byl po celé čtvrtstoletí mým hlavním překladatelem, a jeho kolegovi, Dr. Jašu Elsnerovi – za to, že mi pomohli co nejpřesněji formulovat mé myšlenky v angličtině, a zvláště pak za jejich pomoc při dohledávání a ověřování citací ze světových písem. Během psaní této knihy mi redaktori i členové mého osobního

týmu pomáhali promýšlet důsledky některých složitějších aspektů mých myšlenek. Také bych rád poděkoval všem, kdo četli můj rukopis a vyjádřili se k němu.

Mým přáním je, aby tato kniha pomohla rozvíjet skutečné porozumění mezi velkými světovými náboženstvími a hlubokou vzájemnou úctou mezi všemi lidmi.